DE KLEREN VAN DE KEIZER

ISLAM EN DE RELIGIEUZE FUNDERING VAN POLITIEK GEWELD

– David Suurland –

Ter nagedachtenis aan het leven en werk van Johannes Juliaan Gijsbert 'Hans' Jansen

1. Inleiding

In het huidige politieke debat over de relatie tussen de Islam en politiek geweld vallen politici over elkaar heen om te verklaren dat jihadisten de Islam, die in wezen vreedzaam is, misbruiken. Daarmee claimen deze politici dus te weten wat *de* Islam inhoudt. Dat is een beetje vreemd omdat veel van deze politici ook beweren dat *de* Islam een beledigende over-simplificatie van een complex fenomeen inhoudt. Dus schijnbaar zijn er vele vormen van Islam, maar die zijn wel allemaal vreedzaam. Dat zou dus inhouden dat niet alleen al-Qaeda, IS, Hamas en Hezbollah maar ook Iran, Saoedi-Arabië en Pakistan en grote delen van de bevolking in islamitische maatschappijen allemaal de Islam verkeerd begrijpen. Dat lijkt mij bijzonder sterk, niet ten minste omdat westerse niet-islamitische politici over het algemeen niet deskundig zijn op het gebied van de Islam. Wat er in wezen gebeurt, is een vorm van cultureel imperialisme waarbij westerse politici hun versie van de Islam aan de islamistische wereld opdringen. De *echte* Islam *moet* liberaal, tolerant en vreedzaam zijn, een gewelddadige Islam *moet* wel vals zijn.

Maar hoe kan het dan dat een meerderheid van de moslims in de Palestijnse gebieden, Egypte, Jordanië of Pakistan vindt dat het verlaten van de Islam met de dood moet worden bestraft? Of dat overspelige personen gestenigd moeten worden? Dat idee zien we toch alleen maar bij radicale misbruikers van de Islam zoals al-Qaeda of IS? Hebben al deze moslims de Islam dan fout begrepen of hebben onze westerse politici misschien de Islam verkeerd begrepen?[A]

Voor een betrouwbaar antwoord op de vraag naar de relatie tussen Islam en geweld moet men natuurlijk niet kijken naar de mening van on-islamitische, westerse politici, maar naar de mening van die Schriftgeleerden en exegeten die een wezenlijke bijdrage hebben geleverd aan de vorming van wat wij nu islamitisch recht noemen: de *oelama*. Alvorens te kijken naar wat zij te zeggen hebben over de relatie tussen religie en geweld zal ik eerst een grotere context schetsen: wat is de Islam en wat is de plek die de Islam, in haar eigen perceptie, inneemt tussen de andere wereldgodsdiensten?

2.1. De achtergrond bij de openbaring

Centraal in de Islam staan de Koran en het persoonlijk voorbeeld van Mohammed. Beiden dienen als fundering voor de gehele politieke, juridische, spirituele en morele ordening van de islamitische gemeenschap. Volgens de islamitische vertelling heeft Allah verscheidene keren profeten met de boodschap van de Islam naar de mensheid gezonden. De ontvangende volkeren hebben die boodschappen, de Thora en het Evangelie, echter voor eigen gewin gecorrumpeerd (de joden) of per abuis verkeerd begrepen (de christenen). Met name de joden worden in de canonieke bronnen vaak op een zeer antagonistische wijze beschreven.[B] In de ogen van de Islam zijn het Jodendom

A Een groot deel van de bevolking van de landen in het Midden-Oosten en Noord-Amerika (MENA landen) vindt dat de Koran de exclusieve bron van wetgeving moet zijn. Dit wordt op de voet gevolgd door een kleinere groep die vindt dat de Koran één van de bronnen van wetgeving moet zijn. Samen vormen zij een absolute meerderheid. De aanhangers van een seculier model zijn op Libanon na, een absolute minderheid. Van diegenen die de shari'ah als rechtsbron willen hebben, vindt de meerderheid dat overspel, wat volgens een liberale notie vooral een individuele keuze is, moet worden bestraft met steniging (Pakistan 89%, Palestijnse gebieden 84%, Egypte 81%, Jordanië 67%, Tunesië 44%,Turkije 29%). Dezelfde aanhangers van de shari'ah vinden tevens dat het verlaten van de Islam, een essentieel onderdeel van de vrijheid van godsdienst, met de dood moet worden bestraft (Egypte 86%, Jordanië 82%, Pakistan 76%, Palestijnse gebieden 66%, Tunesië 29%, Turkije 17%). Center for Strategic Studies (CSS), 'Revisiting the Arab Street Research from Within', Amman, 2005; PEW, 'Most Muslims Want Democracy, Personal Freedoms, and Islam in Political Life', Washington, 2012.

B Onder andere in het vijfde hoofdstuk van de Koran staan velerlei vermaningen aan het adres van de moslims om zich te

en het Christendom dan ook niet accurate weergaves van het woord van God maar het resultaat van menselijke dwalingen (tahreef).[C] De Koran is dan ook niet gekomen om een nieuwe godsdienst te vestigen maar als goddelijke correctie (islah) op de dwalingen van de mensen aan wie zij eerder is geopenbaard.[D] U kunt zich voorstellen dat deze vertelling voor joden en christen zeer beledigend is.

De standaard reactie tegen deze aantijging is dat de Islam, als teken van hun respect voor de andere religies, alle profeten eert. Wat men daar meestal niet bij vermeldt is dat de joodse profeten en Jezus in de ogen van de Koran *moslims* waren die de *Islam* kwamen verkondigen. Het is alleen maar dankzij de corrupties van de joden en de misvattingen van de christenen dat er zoiets als het Jodendom of Christendom bestaat. Daarmee is de belediging aan het adres van pre-islamitische religies compleet. Niet alleen zijn de meest heilige boeken van de joden en christenen dwalingen, de Islam eigent zich ook nog hun profeten toe. Wat rest van het Jodendom en Christendom is een verouderde lege huls die door de Islam aan de kant wordt geschoven. Vanuit dat perspectief bezien is het wel bijzonder vreemd dat moslims over de hele wereld respect eisen voor hun godsdienstige gevoelens. Laten we daar heel even bij stil staan.

Voor alle moslims geldt dat de Koran en Mohammed zodanig heilig zijn dat het ridiculiseren van deze symbolen door cartoons of het bekritiseren van hun inhoud, oprecht, als extreem pijnlijk worden ervaren. Die gekrenktheid uit zich in het beste geval tot herhaalde oproepen voor een al dan niet vrijwillige, op fatsoensnormen gebaseerde beperking van de vrijheid van meningsuiting. Minder plezierig maar niet minder frequent zijn de pogingen om de talrijke bedreigingen aan het adres van cartoonisten of islamcritici te vergoelijken: 'Van Gogh en Charlie Hebdo hadden het toch eigenlijk over zichzelf afgeroepen'. In het slechtste geval ziet men in de spot of kritiek een licentie voor bedreigingen en moord. In al deze gevallen moet men echter in gedachten houden dat dat deze roep om respect voor de Islam vanuit islamitisch perspectief voornamelijk eenrichtingsverkeer is. Wanneer vertegenwoordigers van de islamitische gemeenschap zich gekwetst tonen over de toon waarop wij in het Westen met de Islam omgaan, is het wellicht verstandig in gedachten te houden hoe de Islam zich uitlaat over de symbolen die voor het Jodendom en Christendom het heiligst zijn. Dit patroon van eenrichtingsverkeer herhaalt zich ook in het islamitisch recht en vloeit voort uit de basisassumptie dat de Islam het sluitstuk is van de openbaringen. Waarom zou de enige echte religie valse religies op basis van gelijkwaardigheid moeten behandelen? De shari'ah geeft uiting aan deze suprematiegedachte door het vreedzaam samenleven met joden en christenen afhankelijk te maken van de eis dat zij hun religie niet

behoeden voor de dwalingen van de joden en christenen zoals: "51 Jullie die geloven! Neemt de joden en de christenen niet als medestanders. Zij zijn onderling medestanders. Wie van jullie zich als medestander bij hen aansluit, die behoort bij hen. God wijst de mensen die onrecht plegen de goede richting niet. 70 Wij zijn een verdrag aangegaan met de Israëlieten en Wij hebben tot hen gezanten gezonden. Telkens als er een gezant tot hen kwam met iets wat hun niet zon, betichtten zij sommigen van leugens en anderen doodden zij. 71 En zij dachten dat er geen verzoeking zou zijn; zij waren blind en doof. Toen wendde God zich genadig tot hen, maar velen van hen werden weer blind en doof. God doorziet wel wat zij doen. 72 Ongelovig zijn zij die zeggen: "God is de masieh, de zoon van Marjam." [..] Als iemand aan God metgezellen toevoegt, dan ontzegt God hem de tuin; zijn verblijfplaats is het vuur. De overtreders zullen geen helpers hebben. 73 Ongelovig zijn zij die zeggen dat God een derde van drie is. Maar er is geen andere god dan één god. En als zij niet ophouden met wat zij zeggen, dan zal een pijnlijke bestraffing diegenen van hen treffen die ongelovig zijn. 81 Als zij geloofd hadden in God en de profeet en in wat naar hem is neergezonden, dan hadden zij hen niet als medestanders genomen, maar velen van hen zijn verdorvenen. 82 Jij zult merken dat de vijandigste mensen jegens hen die geloven de joden en de aanhangers van het veelgodendom zijn en je zult merken dat zij in genegenheid het dichtst staan bij hen die geloven die zeggen: "Wij zijn christenen." Dat komt omdat onder hen priesters en monniken zijn en omdat zij niet hoogmoedig zijn."

C Deze afkeurende relatie ten opzichte van het Jodendom en Christendom blijkt ook uit de dagelijkse gebeden die de moslim gedurende de dag meerdere malen dient te herhalen. In deze gebeden worden de woorden van het eerste hoofdstuk van de Koran, al-fatihah (de opening), herhaald. In dat gebed zegt de gelovige: "Leid ons op de juiste weg, de weg van hen aan wie U genade geschonken hebt, op wie geen toorn rust en die niet dwalen." De exegeet ibn Kathir, een soennitische geleerde wiens exegese tegenwoordig als een van de standaardwerken wordt gezien, verklaart deze terminologie als volgt: *'But, help us to avoid the path of those whom Allah is angry with, whose intentions are corrupt , who know the truth, yet deviate from it. Also, help us avoid the path of those who were led astray, who lost the true knowledge and, as a result, are wandering in misguidance, unable to find the correct path. [..] These two paths are the paths of the Christians and Jews, a fact that the believer should beware of so that he avoids them. The path of the believers is knowledge of the truth and abiding by it. In comparison, the Jews abandoned practicing the religion, while the Christians lost the true knowledge. This is why `anger' descended upon the Jews, while being described as `led astray' is more appropriate of the Christians. [..] We should also mention that both the Christians and the Jews have earned the anger and are led astray, but the anger is one of the attributes more particular of the Jews.'* Ibn Kathir, Tafsir Ibn Kathir (Abridged), ed. Shaykh Safiur-Rahman al-Mubarakpuri, 10 vols., Tafsir Ibn Kathir, Riyadh, 2003, volume 1 p. 87.

D Koran (vertaling Leemhuis) 5:3 "Heden heb Ik jullie godsdienst voor jullie voltooid, Mijn genade aan jullie volledig bewezen en de Islaam [de overgave aan God] als godsdienst voor jullie goedgevonden."

in het openbaar mogen praktiseren, geen kerken of synagoges mogen bouwen of restaureren, moslims niet mogen proberen te bekeren tot hun religie en zij geen kritiek mogen uiten op de Islam.[1] Als wij dezelfde regels op moslims in Nederland zouden toepassen zou dat, terecht, een oorlog tegen de Islam heten. Hoe noemen we het dan als moslims deze regels aan joden en christenen opleggen?

Dit alles houdt in dat de ontologie van de Islam wordt gekenmerkt door een absolute dichotomie tussen moslim en niet-moslim, tussen geloof en ongeloof, redding en verdoemenis. Het publiekrechtelijk deel van het islamitisch recht geeft dan ook uiting aan deze existentiële strijd. Alvorens een overzicht te geven van de relevante regelgeving, kijken we even naar de rechtsbronnen en de islamitische methode van rechtsvinding. Daaruit zal immers moeten blijken of een hervorming naar een tolerante, liberale Islam eigenlijk wel mogelijk is.

2.2. Rechtsbronnen: Koran, hadith

Zoals gezegd is de Koran het geopenbaarde woord van Allah. De Koran is echter niet de enige, of zelfs de hoofdbron van het Islamitisch recht.[2] Volgens de islamitische geloofsleer is Mohammed het beste voorbeeld van hoe een godvrezend mens dient te leven; zijn daden en zijn oordelen zijn dan ook zorgvuldig vastgelegd in zogenaamde *hadith* collecties.[E] [F] Deze hadiths (overleveringen) vormen een uitgebreide verzameling aan uitspraken of handelingen van Mohammed die vrijwel alle facetten van het menselijk leven bestrijken. Aan de hand van dit normgevend gedrag van Mohammed ontwikkelde de oelama een kader waarbinnen menselijke handelingen verboden (*haram*), afkeurenswaardig, neutraal, aanbevelenswaardig of verplicht (*fard*) werden geacht.[G] Daar waar de Koran het algemene karakter en de missie van de Islam beschrijven, beschrijven de hadiths vooral de normatieve aspecten van de Islam.[H] Uit het feit dat Mohammed zelf opdracht gaf om mensen te vermoorden die hem hadden beledigd of toestond dat anderen hen vermoordden kan men dus een rechtsregel afleiden; een gebod of een verlof om diegenen te doden die de profeet beledigen.[I] [3] De gedachte dat de aanslagen op Charlie Hebdo dus niets met de Islam te maken hebben is dan ook simpelweg onjuist. Het kan zijn dat moderne moslims dit stuk van de islamitische geschiedenis terzijde willen schuiven maar dat zegt veel over hun eigen moraal en weinig over die geschiedenis.

2.3. Van rechtsbronnen naar rechtsscholen

De overstap van schriftelijke rechtsbronnen naar een functionerend en coherent rechtssysteem vereiste veel rechtsvormende en rechtsprekende arbeid door een klasse van exegeten die tot interpretatie in staat waren. Met de professionalisering van de oelama, het ontstaan van een corpus aan juridische verhandelingen en een consequente lijn in de rechtsvinding en rechtspraak (*fiqh*) ontwikkelden zich langzamerhand verschillende rechtsscholen (*madhab*). De

E Koran, vertaling Leemhuis, 33:20 : 'Jullie hebben toch in Gods gezant een goed voorbeeld voor wie op God en de laatste dag hopen en God veel gedenken." 4:115 "Als iemand de gezant tegenwerkt nadat de leidraad hem duidelijk geworden is en hij toch niet de weg van de gelovigen volgt, dan zullen Wij hem daarheen brengen waarheen hij zich heeft afgekeerd; Wij zullen hem in de hel laten branden en dat is pas een slechte bestemming!'

F De belangrijkste en meest betrouwbare collecties in de soennitische Islam zijn shahih al Bukhari en shahih Muslim. Om een idee te geven van de omvang van deze werken: Bukhari bevat 7,397 overleveringen over hoe Mohammed in specifieke situaties handelde of oordeelde. De omstandigheden waaronder Mohammed oorlog voerde en de regels die hij daarbij in acht hield vormen samen met de relevante verzen uit de Koran de basis voor het islamitische concept van de rechtvaardige oorlog (ius ad bellum) en het islamitisch oorlogsrecht (ius in bello).

G Zo zou ibn Taymiyyah, één van de belangrijkste soennitische geleerden, geen watermeloen eten omdat hij nergens een uitspraak van Mohammed kon vinden over de toelaatbaarheid van het eten van een watermeloen.

H Daarnaast bestaat er nog een biografie van Mohammed, de *sirat rasul allah*, maar deze wordt met name gebruikt om gebeurtenissen te illustreren. Als bron van recht is hij om meerdere redenen niet van erg groot belang. Abd al-Malik Ibn Hisham, Mu hammad Ibn Ishaq, and Alfred Guillaume, *The Life of Muhammad : A Translation of Ishaq's Sirat Rasul Allah*, Karachi/New York, 2001.

I Abu Dawud, *Sunan Abu Dawud: English Translation with Explanatory Notes by Prof. Ahmad Hasan. Sh. Muhammad, Lahore*, 1984, boek 38, nummer 4348 *"Narrated Abdullah Ibn Abbas: A blind man had a slave-mother who used to abuse the Prophet (peace be upon him) and disparage him. He forbade her but she did not stop. He rebuked her but she did not give up her habit. One night she began to slander the Prophet (peace be upon him) and abuse him. So he took a dagger, placed it on her belly, pressed it, and killed her. A child who came between her legs was smeared with the blood that was there. When the morning came, the Prophet (peace be upon him) was informed about it. He assembled the people and said: I adjure by Allah the man who has done this action and I adjure him by my right to him that he should stand up. Jumping over the necks of the people and trembling the man stood up. He sat before the Prophet (peace be upon him) and said: Apostle of Allah! I am her master; she used to abuse you and disparage you. I forbade her, but she did not stop, and I rebuked her, but she did not abandon her habit. I have two sons like pearls from her, and she was my companion. Last night she began to abuse and disparage you. So I took a dagger, put it on her belly and pressed it till I killed her. Thereupon the Prophet (peace be upon him) said: Oh be witness, no retaliation is payable for her blood."*

concrete normen van een rechtsschool noemt men de *shari'ah*.[J]

Deze shari'ah zal in principe alles wat een mens tussen de wieg en het graf kan overkomen proberen in een normatief kader te plaatsen. Het is in zijn ambitie een totale code voor het leven en het navolgen van die code bepaalt of men een goede moslim is of niet.[K] Binnen de soennitische Islam ontstaan tussen de 7e en 9e eeuw vier grote rechtsscholen: Maliki, Shafi'i, Hanafi en Hanbali.[L] Deze rechtsscholen kennen allemaal hun eigen variant op de shari'ah. Dat houdt voornamelijk in dat elke rechtsschool zijn eigen voorkeur heeft voor bepaalde exegeten en methodiek van rechtsvinding (*usul ul-fiqh*). Die verschillen kunnen vrij subtiel zijn maar de regels die deze scholen uiteindelijk voortbrengen, en die wij nu kennen als 'de shari'ah volgens Hanafi of Hanbali' overlappen elkaar echter voor het grootste gedeelte.[4]

3.1. Oorlogsrecht

Anders dan men zou verwachten is juist het oorlogsrecht een vrij onomstreden onderdeel van het islamitisch recht. Enerzijds komt dit doordat de rechtsbronnen betreffende dit onderwerp vrij duidelijk zijn en daarom ook niet veel interpretatie behoefden. Anderzijds komt dit doordat de gewapende jihad geen hoofdbestandsdeel is van het islamitische leven. Het is een functie van de staat, maar na de eerste snelle expansie van het islamitische rijk en het complexer worden van deze samenlevingen verschoof de aandacht gestaag naar de interne functies van het publiekrecht. Met het vergaan van de hoogtijdagen van de Islam raakte de doctrine van de offensieve jihad ook steeds meer in ongebruik. Mettertijd verwerd de imperialistische grootheid die anderen aan zich onderwierp tot een gefragmenteerde wereld die nu zelf werd onderworpen. Dit verval wordt door moderne Islamisten die op zoek zijn naar een herleving van imperium dan ook gekoppeld aan het in ongebruik raken van de jihad.[M] Zij spreken van een 'vergeten' religieuze plicht.[5] In een poging saamhorigheid in de gefragmenteerde islamitische wereld te creëren en de Islam weer een dominante rol op het wereldtoneel te geven, grijpen zij terug op de klassieke doctrines die de rechtsscholen in de hoogtijdagen van de Islam hebben ontwikkeld. De eerder genoemde Joseph Schacht typeerde de essentie van deze doctrines als volgt: *'The basis of the Islamic attitude towards unbelievers is the law of war; they must be either converted or subjugated or killed. [..] the third alternative, in general, occurs only if the first two are refused.*'[6]

De hoofdregel is dat alleen joden en christenen (het volk van het boek, *ahl al-kitab*) de optie hebben om beschermgeld, *jizyah*, aan de moslims te betalen. Als zij dat doen worden zij dhimmi's, een groep die een contract met de moslims hebben en die door de moslims ook beschermd moeten worden tegen aanvallen door derde partijen. Zoals ik later zal beschrijven is de positie van de dhimmi's overigens eentje van onderworpenheid en institutionele discriminatie. Alle andere partijen hebben in beginsel slechts de keuze tussen bekeren of de dood. De basis hiervoor vindt men onder andere in vers 9:29 van de Koran: 'Strijdt tegen hen die niet in God geloven en niet in de laatste dag en die niet verbieden wat God en Zijn gezant verboden hebben en die niet de godsdienst van de waarheid aanvaarden uit het midden van hen aan wie het boek gegeven is (*de joden en de christenen*), totdat zij naar vermogen onderdanig de schatting (*jizyah*) betalen.'[7]

3.2. Geen dwang in religie?

De claim dat de Islam gedwongen bekering toestaat of zelfs voorschrijft wordt meestal weersproken met een beroep op vers 2:256: 'In de godsdienst is geen dwang. Redelijk inzicht is duidelijk onderscheiden van verdorvenheid.'[8]

De context waarin dit vers werd geopenbaard lijkt te zijn gelegen in het feit dat joodse en christelijke bekeerlingen tot de Islam ook hun kinderen wilden laten bekeren. De joden en christenen die

J Doordat er verschillende rechtsscholen bestaan binnen het islamitisch recht zal men moeten specificeren over welke rechtsschool men het heeft tenzij er complete consensus is. Voor de soennitische wereld hebben we het dan bijvoorbeeld over de shari'ah volgens de Hanbali, Shafi'i , Maliki of Hanafi school.

K Daar waar er geen duidelijke koranische of Hadith gerelateerde oplossingen zijn zal een jurist proberen met de analogie (qiyas) zo dicht mogelijk bij de bron proberen te blijven. Deze vasthoudendheid aan de bronnen maakt de shari'ah avers tegen innovatie en hervorming.

L De Hanafi school is geografisch gezien de grootste en staat bekend om zijn wat bredere marges van interpretatie. De Hanbali school daarentegen, staat juist weer bekend als zeer tekstgetrouw en puriteins.

M De religieuze onderbouwing die islamisten geven is uitgebreid maar kan in essentie als volgt worden samengevat: Allah heeft de gelovigen, als test van hun geloof, opgedragen 'de religie te zuiveren voor Allah', dat wil zeggen dat zij moeten vechten, in woord en daad, tot alleen de islam overblijft. Mochten zij daar in falen zal hij 'andere mensen in hun plaats zetten'.

niet tegen de Islam vechten (een rekbaar begrip) mogen niet met geweld worden bekeerd. Wat bijna nooit wordt vermeld, en vele moslims ook niet schijnen te weten, is dat in de klassieke shari'ah-scholen (bijna) alle anderen wel onder dwang mogen worden bekeerd. De exegeet ibn Kathir merkt in zijn uitgebreide commentaar op vers 2:256 tevens op dat dit vers is vervangen door de later zwaardverzen uit soera 9: *'Allah says: "There is no compulsion in religion", meaning: do not force anyone to embrace Islam, because it is clear and its proofs and evidences are manifest. [...] But, this verse is abrogated by the verse of fighting [...] Therefore, all people of the world should be called to Islam. If anyone of them refuses to do so, or refuses to pay the Jizya they should be fought till they are killed. This is the meaning of compulsion.'*

De betekenis van 2:256 is in de rechtsgeschiedenis van de Islam zeker niet geïnterpreteerd als een universele verklaring van religieuze tolerantie maar als een vers dat is geopenbaard voor een specifieke doelgroep in een specifieke context. Op zijn slechts wordt het zo geïnterpreteerd dat het is vervangen door een latere vers waarin dwang juist is bevolen.[10] Sommige moderne exegeten willen het interpreteren als een hoofdregel waarvan ten tijde van de openbaringen soms moest worden afgeweken. Dit loopt echter tegen het probleem aan dat de rechtsscholen bekering onder dwang niet alleen mogelijk hielden, maar ook voorschreven. Het botst ook met de woorden van Mohammed zelf, aangezien hij stelde: *'I have been ordered (by Allah) to fight against the people until they testify that [..] none has the right to be worshipped but Allah and that Muhammad is the messenger of Allah, and give Zakat so if they perform all that, then they save their lives and properties from me except for Islamic laws, and their reckoning [..] will be with[..] Allah.*'[11]

Maar kunnen moderne moslims dan niet zelf bepalen wat de Islam inhoudt? Volgens de belangrijkste soennitische geleerde op dit moment, Yusuf al-Qaradawi, kan dat niet wanneer men daarmee tegen de koran of de profeet zelf ingaat. Hij vat de rechtsmethodologie van de Islam kort samen en stelt: *'If you believe that Muhammad is the messenger of Allah, then you must obey him – for he does not command except that which is good. So, even if he tells you to kill, you must.*'[12 N]

3.3. Offensieve jihad

Hoe dachten de verschillende rechtsscholen nu eigenlijk over het gebruik van geweld om de niet-moslims te bekeren, de offensieve jihad? Ik geef hieronder, in een verkort chronologisch overzicht, de posities van de verschillende rechtsscholen weer.

In een van de eerste rechtsvergelijkende boeken over oorlogsrecht in de Islam, de *Kitab al-Jihad* van Muhammad ibn Jarir al-Tabari (837-923 v.Chr.) worden de verschillende posities van de rechtsscholen over de gewapende, offensieve jihad met elkaar vergeleken. Wat meteen opvalt is dat alle discussies tussen de rechtsscholen beperkt zijn tot een bespreking van de manier waarop men de oorlog tegen de ongelovigen dient te voeren, het *ius in bello*. Het gaat dan om de vraag of je ze ook in de nacht mag aanvallen, hoe de oorlogsbuit verdeeld moet worden, of de tot slaaf gemaakte ongelovige die zich na zijn gevangenschap tot de Islam heeft bekeerd zijn eigendommen mag behouden et cetera. De vraag *of* men wel oorlog moet voeren ter verspreiding van de Islam, het *ius ad bellum*, is helemaal geen vraag maar een feit van algemene bekendheid dat geen verdere onderbouwing behoeft. Anders gesteld: het was voor deze vroege rechtsscholen vanzelfsprekend dat men een offensieve oorlog voerde om de Islam te verspreiden.[13] De enige voorwaarde die breed wordt geaccepteerd is het bestaan van een kalief die de jihad op legitieme wijze kan uitroepen: zonder kalief geen (offensieve) jihad.

Deze vroege periode wordt opgevolgd door wat men de middeleeuwen van de islamitische rechtstheorie zou kunnen noemen. Wat betreft het oorlogsrecht verandert er echter weinig.

Maliki

De juristen van de Maliki rechtsschool (Noordwest en centraal Afrika) omschrijven de offensieve jihad als volgt:

al-Qayrawani: '*Jihad is a technical term for the Muslim fighting the unbelievers [..] with the intention of elevating the word of Allah or presenting Islam.*[14]

Ibn Khaldun*: In the Muslim community, the holy*

N Yusuf al-Qaradawi (1926-) heeft meer dan 120 boeken over fiqh en de islam geschreven en heeft op al-Jazeera een programma over pragmatische aspecten van de shari'ah waar wekelijks 60 miljoen mensen naar kijken. Hij is de geestelijke leider van het Moslim Broederschap, voorzitter van de *International Union of Muslim Scholars* en het hoofd van de *European Council for Fatwa and Research*. Hij is mede berucht vanwege zijn Holocaustontkenning, antisemitisme en zijn invloed binnen het islamistische Moslim Broederschap. Sinds december 2014 heeft Interpol op verzoek van Egypte een arrestatiebevel tegen hem uitgeschreven voor onder andere het aanzetten tot moord.

war is a religious duty, because of the universalism of the (Muslim) mission and (the obligation to) convert everybody to Islam either by persuasion or by force.'[15]

Ibn Rushd / Averroes: *'The jurists agreed, with respect to the people who are to be fought, that they are all of the polytheists (mushrikun), because of the words of the Exalted, "And fight them until persecution is no more, and religion is all for Allah".*'[16]

Hanafi

De juristen van de Hanafi rechtsschool (Turkije, deel Egypte, Jordanië, Syrië, Irak, Kaukasus, centraal Azië) geven deze definities:

al-Marghinani: *'The sacred injunction concerning war is [..] established as a divine ordinance, by the word of God, who said in the Qur'an, "Slay the infidels," and also by saying of the prophet "War is permanently established until the Day of Judgement". [..] The Prophet, moreover, has said we are directed to make war upon men only until such time as they shall confess, "there is no God but one God".*'[17]

Abu Yusuf: *'One fights Arabs only to oblige them to embrace Islam without making them pay the poll tax: nothing but their conversion is acceptable. [..] The decision in respect to non-Arabs is different because they are fought not only to convert them but also to oblige them to pay the poll tax.*'[18]

Hier zien we een punt met duidelijk belang voor de actualiteit. Op Hanafi na stellen alle rechtsscholen dat men niemand behalve de joden, christenen, zoroastriers, sabianen en samarianen de derde optie van beschermingsgeld mag geven. Hanafi is al vrij ruimdenkend in de zin dat zij niet-Arabische polytheisten, in weerwil van de andere rechtsscholen, deze optie toestaan.[19] Voor alle rechtsscholen is de norm echter dat men de Arabische polytheisten geen enkele andere mogelijkheid mag geven dan bekeren of de dood. Toen IS de Yezidi's in Irak etnisch zuiverde was dat dan ook omdat dit *Arabische* polytheisten zijn. Anders dan de Iraakse christenen kregen zij niet de optie van de jizyah en dus moesten zij zich bekeren, sterven of hopen op de discretionaire bevoegdheid van IS om ze tot slaaf te maken. Diegenen die beweerden dat dit niets met de Islam te maken had zaten er faliekant naast: IS hield zich in dat opzicht strikt aan de door de klassieke rechtsscholen gedeelde shari'ah.

Shafi'i

De Shafi'i rechtsschool (Deel Egypte en Turkije, Oost-Afrika, Indonesië, Maleisië) is bijzonder aangezien het belangrijkste instituut in de soennitische Islam, de Egyptisch Al-Azhar universiteit, het handboek van die rechtsschool in 1991 heeft omschreven als representatief voor het orthodoxe soennitische geloof. Het argument dat bovenstaande uitspraken niet langer relevant zijn is derhalve niet valide.

al-Misri: *'Jihad means to war against non-Muslims, and is etymologically derived from the word mujahada, signifying warfare to establish the religion. [..] The Caliph makes war upon Jews, Christians and Zoroastrians [..] until they become Muslim or else pay the non-Muslim poll tax. [..] The Caliph fights all other people until they become Muslim.*'[20]

Al-Ghazali, waarvan wordt gesteld dat hij een van de beroemdste moslims na Mohammed zelf zou zijn geweest, heeft een bijzonder grote invloed gehad op de wijze waarop het islamitische denken zich heeft ontwikkeld.[O] Het onderstaande citaat van al-Ghazali spreekt boekdelen als het gaat om de vraag of bewegingen zoals IS, al-Qaeda of Boko Haram wel islamitisch zijn: '*one must go on jihad at least once a year [...] one may use a catapult against them [non-Muslims] when they are in a fortress, even if among them are women and children. One may set fire to them and/or drown them […] If a person of the Ahl al-Kitab [Jews and Christians] is enslaved, his marriage is [automatically] revoked [...] One may cut down their trees [...]One must destroy their useless books. Jihadists may take as booty whatever they decide [...] they may steal as much food as they need.'*

Met betrekking tot de dhimmi's die onder islamitische heerschappij vallen vat Ghazali de destijds onder de rechtsscholen gewone opvattingen samen en stelt: *'[..] the dhimmi [may never] mention Allah or His Apostle […] Jews, Christians, [...] must pay the jizya [non-Muslim poll tax] [...] On offering up the jizya, the dhimmi must hang his head while the official takes hold of his beard and hits [the dhimmi] on the*

O Zijn intellectuele bijdragen aan de Islam, en aan het soefisme in het bijzonder, zijn groot en worden gekenschetst door een afwijzing van de Griekse filosofie als middel om de Koran en de hadith the interpreteren. De stroming die juist deze rationele analyse van de canonieke bronnen voorstond, de mutazaliyaah, hebben de populariteit van Ghazali's kritiek goeddeels niet overleefd. Huidige islamitische denkers zoals Bassam Tibi proberen de islamitische traditie van de mutazaliyaah nieuw leven in te blazen maar zij moeten concurreren met een door de eeuwen heen opgebouwde rechtstheorie die deze wijze van interpreteren afwijst. Zie onder andere: Bassam Tibi, *Islam between Culture and Politics*, Basingstoke, Hampshire, New York, 2001; *Political Islam, World Politics and Europe: Democratic Peace and Euro-Islam Versus Global Jihad*, London/New York, 2008; *Islam's Predicament with Modernity: Religious Reform and Cultural Change*, London/New York, 2009.

protuberant bone beneath his ear [lower jaw] [..]They are not permitted to ostentatiously display their wine or church bells […] Their houses may not be higher than the Muslim's, no matter how low […] The dhimmi may not ride an elegant horse or mule; he may ride a donkey only if the saddle is wood. He may not walk on the good part of the road. [Dhimmis must] wear [an identifying] patch, even women, and even in the [public] baths [Dhimmis] must hold their tongue.'[21]

Deze regels betreffende de dhimmi's worden herhaald in het door de al-Azhar goedgekeurde shari'ah handboek.[P 22]

Hanbali

De laatste school die ik zal bespreken is Hanbali (Saoedi-Arabië, golfstaten). Deze school staat bekend om zijn beperkte interpretatiebreedte, het is tevens de rechtsschool die door jihadisten het meest wordt geciteerd en welke dankzij de olierijkdommen van de golfstaten momenteel wereldwijd wordt geëxporteerd.[23] Wie de glossy publicaties van al-Qaeda (*Inspire Magazine*) of IS (*Dabiq*) leest zal meestal de opinies lezen van Hanbali oelama. De meest beroemde Hanbali jurist Ibn Taymiyyah omschrijft de offensieve jihad als volgt: Allah heeft de mens geschapen: *'to serve and to worship Him. As for the disbelievers, He allowed His faithful servants who worship Him to murder those who did not worship him and to rob the infidels who did not serve his purpose.*'[24]

Ibn Taymiyyah neemt vervolgens de radicale stap om ook de oorlog te verklaren aan dié moslims die zich niet houden aan de shari'ah, een begrip dat nu bekend staat als *takfir*, een andere moslim tot ongelovige verklaren: 'e*very Muslim group refusing to accept the laws of Islam which have been generally accepted and explicitly related (from the days of the Prophet), ought to be fought against until Islam becomes once more the only religion in the community, as agreed to by all jurists.*'[25 Q]

Het is een feit dat de islamistische terroristische bewegingen de meeste slachtoffers onder moslims zelf maken.[26] Een van de redenen hiervoor is de klassieke doctrine dat men eerste de nabije vijand moet bevechten voordat men de verre vijand tegemoet treedt. De nabije vijand zijn die regimes die claimen islamitisch te zijn maar dat in wezen niet zijn. Tegen hen wordt een zuiveringsoorlog gevoerd die is bedoeld om een basis te creëren van waaruit een jihad tegen de ongelovigen kan worden gelanceerd. Eerst het eigen land zuiveren, dan expansie. Vandaar dat IS vecht tegen de sjiieten en alevieten die zij als afvalligen zien en tegen de christenen van Syrië die zij betichten van het samenwerken met Assad. Het stadium dat hierop zou volgen, de jihad tegen alle ongelovigen, is echter een standaard onderdeel van de vroegste en klassieke theorieën over de jihad, vooropgesteld dat er een rechtmatige kalief is om de jihad te leiden.

Osama bin Laden, die zich vooral richtte op de strijd tegen de verre vijand, vatte zijn missie dan ook samen in de taal van deze klassieke theorieën: *'our talks with the infidel West and our conflict with them ultimately revolve around one issue [...] Does Islam, or does it not, force people by the power of the sword to submit to its authority corporally if not spiritually? Yes. There are only three choices in Islam: either willing submission; or payment of the jizyah, thereby physical not spiritual submission to the authority of Islam; or the sword- for it is not right to let him [an infidel] live. The matter is summed up for every person alive: either submit, or live under the suzerainty of Islam or die.* '[27]

Is dit on-islamitisch? Nee, integendeel, afgezien van de eis van een kalief om de jihad te legitimeren beriep bin Laden zich hiermee op doctrines die al bijna 1000 jaar onderdeel uitmaken van de consensus onder de islamitische juristen.

4. Conclusie

Anders dan veel politici en bestuurders willen geloven is er in de basishouding weinig on-islamitisch aan de jihad van groepen zoals IS of al-Qaeda. Voor zover zij on-islamitisch zijn moet men dat zoeken in de hier onbesproken regels van *ius in bello* of in de procedurele regels.

Het probleem is echter dat de huidige contra-ter-

P Ibn al-Naqìb al-Misri and Keller, *Reliance of the Traveller: The Classic Manual of Islamic Sacred Law*, Umdat Al-Salik, p. 608. Het zal niemand verbazen dat als soortgelijke regels worden uitgevaardigd tegen moslims dit, terecht, zou worden opgevat als een oorlog tegen de Islam. Als de Islam echter dit soort regels uitvaardigt tegen niet moslims, wat zij doet, dan wordt de kritiek op die regels maar al te vaak gekenschetst als een islamofobische oorlog tegen de Islam. Ik hoop dat het de lezer duidelijk is dat dat verweer alle geloofwaardigheid moet worden ontzegd.

Q Indien men in een moderne fatwa een veroordeling ziet van 'extremisme' of 'terrorisme' lijkt dat voor westerse ogen alsof men het jihadisme zelf veroordeelt. In de context van de juridische en religieuze vocabulaire van de Islam veroordeelt men echter het uitspreken van takfir en taghut (het tot ongelovige verklaren van een leider) omdat dit tot burgeroorlog (fitna) kan leiden; iets wat te allen tijde voorkomen moet worden.

rorisme strategie, zowel nationaal als internationaal, is gebaseerd op de politieke *a priori* stellingname dat jihadisme een misbruik is van de Islam: De Islam *moet* vreedzaam zijn. Zo lezen wij op de website van de Nationale Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV): 'Jihadisme is een bepaalde, zeer radicale interpretatie van de Islam. Let wel: er is een enorm verschil tussen Islam en jihadisme. De Islam is een grote wereldreligie, het jihadisme is een politieke ideologie. [..] Jihadisme is de aanduiding van politiek-extreme en gewelddadige stromingen die zich beroepen op de Islam.'

Door jihadisme een politieke ideologie te noemen koppelt men haar los van de religieuze bron uit welke ontspringt. Zoals we hebben gezien is de jihad een centraal onderdeel van het islamitisch publiek recht. Toch beweert de NCTV het volgende: 'Het overgrote deel van de moslims ziet terrorisme als on-islamitisch en heeft er moeite mee dat hun religie op enigerlei wijze in verband gebracht wordt met terrorisme. Om vergelijkbare redenen kan evenmin de term 'religieus geïnspireerd terrorisme' worden gebruikt. Dit voedt de gedachte dat een religie als zodanig de basis zou kunnen vormen voor geweldpleging.'

Ten eerste is het nog maar de vraag hoeveel moslims daadwerkelijk de jihadistische leerstellingen van de islam afwijzen. In mijn ervaring kennen de meeste moslims hun eigen religie niet en hun afwijzing van geweld is dan ook vooral een product van onwetendheid en niet van religieuze overtuiging. De stelling dat moslims geweld als on-islamitisch zien heeft pas waarde als zij dat hard kunnen maken in het licht van de canonieke bronnen en de consensus onder de juristen. Ik betwijfel of die veroordeling van geweld dan nog zo hard blijft als hij hier is geformuleerd. Daarnaast geven meerdere opiniepeilingen in binnen- en buitenland aan dat deze veronderstelde afwijzing van geweld in naam van de religie beslist geen vaststaand feit is.[R]

Belangrijker echter is de bijna verontwaardigde toon waarop wordt gesteld dat religie geen basis kan zijn voor geweldpleging. Zoals ik in het begin al aangaf, moet men voor de beantwoording van de vraag naar de relatie tussen religie en geweld in de islam niet luisteren naar niet-islamitische politici of bestuurders maar naar islamitische geleerden. Het is dan ook volkomen onbegrijpelijk hoe men kan beweren dat de religie *geen* basis voor geweld is als 1000 jaar islamitische rechtsgeschiedenis precies het tegenovergestelde beweert. Deze artificiële scheiding tussen Islam en jihadisme is misschien wel politiek wenselijk, maar zij moet op academische gronden worden verworpen. Dit politiek wensdenken lost overigens ook niets op, integendeel. Als men namelijk dit wensdenken serieus neemt, en dat doet men, dan volgt daaruit dat er niet zoiets kan bestaan als islamitisch terrorisme. En dat is nou precies wat er gebeurt. Gebruik van de termen 'islamitisch terrorisme' of 'moslimterrorisme' of 'islamistisch terrorisme' wordt door de overheid zoveel mogelijk vermeden.[28]

Deze spanning tussen realiteit en politiek wensdenken leidt tot de vreemde conclusie dat terreurbewegingen zoals Al-Qaeda of IS niet islamitisch zijn, dat we dus niets over hun motieven kunnen leren door het islamitisch recht of de islamitische theologie te bestuderen en dat we *daarom* moeten zoeken naar andere oorzaken. Stel dat de veiligheidsdiensten en politici in de jaren tachtig hadden gesteld dat het geweld van de RAF absoluut niets met het marxisme-leninisme te maken had, dan had men deze mensen wegens onverantwoordelijk gedrag de laan uitgestuurd. Waarom staan we dat dan wel toe als het gaat om jihadisme en de Islam? U ziet dat wij ons op deze wijze in een steeds onmogelijkere positie worstelen. Het Actieprogramma Integrale Aanpak Jihadisme van de NCTV stelt bijvoorbeeld: 'Nederlandse imams en moskeebestuurders zijn medestanders in de strijd tegen de extremisten, die hun geloof kapen en hun kinderen misleiden en misbruiken.'[29]

Die extremisten beroepen zich nu juist op de grootste autoriteiten die de Islam heeft voortgebracht. Zij brengen in de praktijk wat de shari'ah voorschrijft. Hoe precies is dat misbruik? Vervolgens wordt gesteld dat imams en moskeebestuurders medestanders zijn in de strijd tegen terrorisme, met alle bestuurlijke en financiële voordelen van dien, maar welke imam of welk moskeebestuur gaat het nu opnemen tegen deze autoriteiten van het islamitisch recht?

De stelling dat de Islam niets met jihadisme te maken heeft leidt onherroepelijk tot de conclusie dat

R Een recent opinieonderzoek in het Verenigd Koninkrijk liet zien dat 27% van de Britste moslims sympathie had voor de aanslagen op Charlie Hebdo, 24% wilde het geweld niet afkeuren en 11% vond het geweld terecht. Het onderzoek van Ruud Koopmans laat tevens zien dat fundamentalisme alles behalve een marginaal probleem is onder moslims in Europa. Ruud Koopmans, 'Fundamentalism and out-Group Hostility', Berlin, 2013. Religieus, niet politiek, geïnspireerde Jodenhaat is eveneens endemisch onder moslims in zowel de islamistische wereld als in Europa. David Suurland, 'Antisemieten Als Helden Ingehaald in Moslimwereld', *NRC Handelsblad*, 19 juli 2014.

de Islam niets met de Islam te maken heeft. Alleen een imam die, of een moskeebestuur dat deze conclusie onderschrijft kan als medestander worden gezien in de strijd tegen terrorisme. Dat is natuurlijk volkomen onmogelijk. Daarmee heeft het politiek wensdenken Kafkaiaanse proporties bereikt. Laat iemand het dan zeggen: de keizer heeft geen kleren aan!

Gelukkig zijn er veel vreedzaam ingestelde moslims die oprecht, vanwege hun eigen autonome moraal, helemaal niets te maken willen hebben met dit soort geweld en zich met enige gêne proberen te onttrekken aan de wurggreep van de rechtsmethodologie van de Islam. Zij lopen daarbij tegen twee problemen aan.

Ten eerste is er het probleem van de bronnen van de Islam zelf. Met name de hadith hebben in de rechtstheorie van de jihad een kwalijke rol. Er zijn wel moslims, zoals de alevieten, die de hadith afwijzen als menselijke producten maar deze worden ook door *gematigde* moslims als afvalligen beschouwd.[S] Zolang deze hadith en de daaruit ontwikkelde leerstukken over de verhouding tot niet-moslims deel uit blijven maken van de Islam komt het hervormen van de Islam dan ook neer op wat de onlangs overleden Nederlandse arabist Hans Jansen ooit 'een bijna onmogelijke juridische acrobatiek' noemde. Maar dat proces van hervorming is vooral een probleem van moslims zelf en is geen overheidstaak.

Dat brengt ons op het tweede probleem: de overheid bemoeit zich *wel degelijk* met de hervorming van de Islam maar doet dat in de tegengestelde richting. Progressieve moslims zijn allerminst geholpen door de stelling dat niets van wat wij vandaag de dag aan jihadistisch geweld zien iets met de Islam te maken zou hebben. De strijd om een oprecht progressieve interpretatie van de Islam kan niet zonder een confrontatie en afrekening met de canonieke bronnen en de juridische erfenis die nog steeds in de hele islamitische wereld wordt gebruikt om de mensenrechten te onderdrukken. Die evolutie hebben het Jodendom en Christendom ook moeten ondergaan en als men moslims serieus wil nemen, moet men hen niet dezelfde ervaring ontzeggen door te claimen dat er helemaal geen problemen zijn. Misschien zit de verhouding tussen de bronnen, de interpretatie van die bronnen en de daaruit voortkomende rechtssystemen zo goed in elkaar dat men die rechtssystemen niet in overeenstemming met moderne democratische beginselen kan brengen zonder daarbij de religieuze basis te verloochenen. Dat is dan jammer voor de goedbedoelende progressieve moslims, maar het is niet de functie van de Nederlandse politiek om de integriteit van het islamitisch geloof of de gevoeligheden van de gelovigen te bewaken. Haar functie is het om de veiligheid van deze democratische rechtsstaat te beschermen tegen *elke* bedreiging uit ideologische of religieuze hoek.

Mr. Dr. D.A.J. Suurland is in 2012 cum laude gepromoveerd op zijn proefschrift Secular Totalitarian and Radical Islamic Ideologies. *In dit proefschrift onderzocht hij de ideologische, organisatorische en historische achtergronden van het nazisme, communisme en islamisme en beschreef hij de relevante overeenkomsten en verschillen tussen deze totalitaire bewegingen. Hij is werkzaam als consultant political intelligence op het gebied van ontwikkelingen in de grondstoffenmarkten in het Midden-Oosten en Afrika en doceert internationaal recht en mensenrechten aan de Hogeschool van Den Haag.*

Noten:

1) Aḥmad Ibn al-Naqīb al-Misri and Noah Ha Mim Keller, *Reliance of the Traveller : The Classic Manual of Islamic Sacred Law Umdat Al-Salik,* Rev. ed., Evanston, IL, 1994, pp. 608-609. Het boek *The Legacy* of Jihad bevat de vertaalde rechtsopinies van enkele van de meest invloedrijke soennitische geleerden op dit punt. In termen van een overzicht van primaire bronnen materiaal is dit boek dan ook zeer aan te raden. Andrew G. Bostom, ed. *The Legacy of Jihad : Islamic Holy War and the Fate of Non-Muslims*, Amherst, N.Y., 2005, pp. 141-251.
2) Van de 6236 verzen van de Koran bevatten ongeveer 500 verzen een juridische component. Zie onder andere Sami Zubaida, *Law and Power in the Islamic World, Library of Modern Middle East Studies*, London/New York, 2003, p. 12; Wael B. Hallaq, *A History of Islamic Legal Theories : An Introduction to Sunni Us-Ul Al-Fiqh*, Cambridge/New York, 1997, p. 3.
3) 3) Sunan Abu Dawud, *English Translation with Explanatory Notes by Prof. Ahmad Hasan*. Sh. Muhammad, Lahore, 1984, boek 38 nummer 4349. "Narrated Ali ibn AbuTalib: "A Jewess used to abuse the Prophet (peace be upon him) and

S In 2006 kwamen 200 juristen uit 50 islamitische landen bijeen om een moderne invulling te geven aan de vraag wat de Islam inhoudt. In hun verklaring, the Amman Message, werd eenduidig verklaard dat het tot afvallige verklaren van andere moslims een verwerpelijke daad van extremisme was. Tegelijkertijd werden alle moslims die niet in de hadiths geloofden tot ongelovige verklaard. Ġ. Ibn-Muḥammad, *True Islam and the Islamic Consensus on the Amman Message*, Royal Aal al-Bayt Institute for Islamic Thought, 2006.

disparage him. A man strangled her till she died. The Apostle of Allah (peace be upon him) declared that no recompense was payable for her blood."

4) Ibn al-Naqīb al-Misri and Keller, *Reliance of the Traveller : The Classic Manual of Islamic Sacred Law*, Umdat Al-Salik, vii.
5) Johannes J. G. Jansen and Mu hammad Abd al-Sal am Faraj, *The Neglected Duty : The Creed of Sadat's Assassins and Islamic Resurgence in the Middle East*, New York, 1986.
6) Schacht, *An Introduction to Islamic Law*, p. 130. Rudolf Peters, die net als Schacht op geen enkele wijze van Islamofobie zou kunnen worden beschuldigd, stelt dat de gewelddadige offensieve jihad kan worden samengevat als een oorlog tegen de ongelovigen die resulteert in bekering, onderwerping of de dood. Peters, *Jihad in Classical and Modern Islam: A Reader*, p. 2.
7) Vertaling Leemhuis, cursivering van de auteur.
8) Vertaling Leemhuis
9) ibn Kathir, 'Tafsir of Ibn Kathir', ed. Muhammad Nasib Ar-Rafa'i, London, 1999, deel 3, pp. 37-38.
10) Zie voor een uitgebreide analyse van deze materie de lezing van Patricia Crone, 'Islam and Religious Freedom',in *30th German Cogress for Oriental Studies*, Freiburg, 2007.
11) Muhammad al-Bukhari, 'Shahih Bukhari', Riyahd, 1997, boek 1, hoofdstuk 2, nummer 24.
12) Raymond Ibrahim, 'Obey the Prophet, Even If He Tells You to Kill', 2012, http://www.meforum.org/3394/qaradawi-murder.
13) Yasir S. Ibrahim Al-Tabari, *Al-Tabari's Book of Jihad*, a Translation from the Orignal Arabic,.Lewiston, 2007, p. 59.
14) al-Qayrawani Ibn Abi Zayd, 'The Risala : A Treatise on Maliki Fiqh', http://www.muwatta.com/ebooks/english/risala_ibn_abi_zayd_salutations.pdf. sectie 30.
15) Abd Ar Rahman bin Muhammed Ibn Khaldun *The Muqaddimah*, trans. Fran Rosenthal, vol. 1 New York, NY, 1958, 473.
16) Averroës, *The Distinguished Jurist's Primer: A Translation of Bid'ayat Al-Mujtahid*, 1st ed., The Great Books of Islamic Civilisation, Reading, UK, 1994.
17) B.A.D.A.F. al-Marghinani, 'The Hidaya', in *The Legacy of Jihad,* ed. Andrew Bostom, Amherst, New York, 2005, pp. 184-185.
18) Abu Yusuf, 'Kitab Al-Kharaj', ibid., p. 174.
19) Ibn al-Naqīb al-Misri and Keller, *Reliance of the Traveller: The Classic Manual of Islamic Sacred Law*, Umdat Al-Salik, p. 603.
20) *Reliance of the Traveller: The Classic Manual of Islamic Sacred Law*, Umdat Al-Salik, sectie o9.
21) Al-Ghazali, 'Kitab Al-Wagiz Fi Fiqh Madhab Al-Imam Al-Safi'i', in *The Legacy of Jihad*, ed. Andrew Bostom, Amherst, N.Y., 2005, p. 199.
22) Over de theorie en praktijk van het recht ten aanzien van de dhimmi's zie onder andere: Bat Ye or, *Islam and Dhimmitude: Where Civilizations Collide*, Madison, NJ, 2002; Bostom, *The Legacy of Jihad; The Legacy of Islamic Antisemitism : From Sacred Texts to Solemn History*, Amherst, N.Y., 2008, Martin Gilbert, *In Ishmael's House: A History of Jews in Muslim Lands,* New Haven, Conn.; London, 2010.
23) Combatting Terrorism Center, 'Militant Ideology Atlas',ed. William McCants, West Point, 2006.
24) Ibn Taymiyyah, *The Political Shariyah on Reforming the Ruler and the Ruled*, London, 2010, p. 56.
25) *The Political Shariyah on Reforming the Ruler and the Ruled*, London, 2010, pp. 109-110.
26) Combatting Terrorism Center, 'Deadly Vanguards:A Study of Al-Qa'ida's Violence against Muslims',ed. Nassir Abdullah Scott Helfstein, Muhammad al-Obaidi, West Point, 2009.
27) Bin Laden, 'Moderate Islam Is a Prostration to the West', in Raymond Ibrahim, Ayman Zawahiri, and Osama Bin Laden, *The Al Qaeda Reader*, 1st ed., New York, 2007, p. 42. Cursivering van auteur.
28) Nationale Coordinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, 'Jihadisme En Jihadistisch Terrorisme', 2015, https://www.nctv.nl/onderwerpen/tb/watisterrorisme/jhadisme-jihadistische-terrorisme/index.aspx.
29) Actieprogramma Integrale Aanpak Jihadisme, Den Haag, Ministerie van Veiligheid en Justitie, 2014, http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/08/30/actieprogramma-integrale-aanpak-jihadisme/a5-nctvjihadismedef3-lr.pdf. p. 10.